

Examen VMBO-GL en TL

2024

tijdvak 1
dinsdag 14 mei
9.00 - 11.00 uur

geschiedenis en staatsinrichting CSE GL en TL

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 45 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 65 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Meerkeuzevragen

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

HISTORISCH OVERZICHT EN STAATSINRICHTING VANAF 1848

Nederland (1848-1914)

- 1p 1 In de nieuwe Grondwet van 1848 werd de ministeriële verantwoordelijkheid opgenomen.
Aan wie moeten ministers vanaf 1848 verantwoording afleggen?
A de rechters
B de regering
C het parlement
D het staatshoofd
- Gebruik bron 1.*
- 1p 2 Klassieke grondrechten zijn ervoor om burgers bescherming te bieden.
Een bewering:
Uit de bron blijkt dat het recht op vrijheid van onderwijs een klassiek grondrecht is, omdat het recht de burgers bescherming biedt.
→ Geef met behulp van de bron aan dat de bewering juist is.
- Gebruik bron 2.*
- 2p 3 In de bron worden eisen gesteld om een maatschappelijk probleem op te lossen.
→ Noem eerst de naam waaronder de discussie over dit probleem bekend stond.
→ Geef daarna aan bij welke politieke stroming de eisen passen die in de bron worden gesteld.
- Gebruik bron 3.*
- 1p 4 De tekening was te zien op de Nationale Tentoonstelling van Vrouwenarbeid in Den Haag in 1898 die georganiseerd werd door feministen.
Welke boodschap zullen de organisatoren van de tentoonstelling met deze tekening duidelijk hebben willen maken?
A Vrouwen horen niet het werk van mannen te doen.
B Vrouwen moeten fatsoenlijk gekleed naar hun werk gaan.
C Vrouwen moeten hetzelfde werk kunnen doen als mannen.
D Vrouwen nemen steeds vaker het werk van mannen over.

- 2p 5 Hieronder staan drie omschrijvingen van drie politiek leiders in Nederland in de periode 1848-1900:
- 1 Hij was de belangrijkste schrijver van de nieuwe Grondwet van 1848 die gebaseerd was op liberale ideeën.
  - 2 Hij was een van de oprichters van de SDAP en zat ruim 25 jaar in de Tweede Kamer voor deze partij.
  - 3 Hij was priester en wilde ervoor zorgen dat katholieken niet langer als tweederangs burgers werden gezien.
- Geef per omschrijving aan om welke politiek leider het gaat.
Doe het zo:
Bij 1 hoort ... (noem de naam van de politiek leider).
(enzovoort tot en met 3)

De Eerste Wereldoorlog (1914-1918)

- Gebruik bron 4.*
- 1p 6 De herinnering gaat over vluchtelingen die tijdens de Eerste Wereldoorlog naar Nederland kwamen.
Over welk jaar gaat deze herinnering? En uit welk land kwamen de vluchtelingen?

	jaar	land
A	1914	België
B	1914	Duitsland
C	1918	België
D	1918	Duitsland

- Gebruik bron 5.*
- 2p 7 Op de poster is een tegenstelling te zien.
→ Leg uit welk doel de regering wilde bereiken met het afbeelden van de tegenstelling.
Doe dit door:
- eerst beide kanten van de tegenstelling op de poster te noemen
  - en daarna aan te geven welk doel de regering van Groot-Brittannië met de poster wilde bereiken.

- Gebruik bron 6.*
- 1p 8 Een leerling maakt een werkstuk over het militarisme in Duitsland vóór de Eerste Wereldoorlog. Hij wil deze bron uit 1917 gebruiken. De leerling twijfelt echter aan de betrouwbaarheid van deze bron.
→ Geef een reden waarom de bron zorgt voor twijfel aan de betrouwbaarheid.

- 2p 9 Bij de Pacificatie in 1917 werd de financiële gelijkstelling van het bijzonder en openbaar onderwijs ingevoerd. Dat was een belangrijk doel van een bepaalde politieke groep in Nederland. De socialisten kregen tijdens de Pacificatie ook hun zin, maar behaalden een ander doel waar ze jarenlang voor gestreden hadden.

→ Noem eerst een politieke groep die haar zin kreeg met de gelijkstelling van het bijzonder en openbaar onderwijs.

→ Noem daarna het doel dat de socialisten behaalden.

Gebruik bron 7.

- 1p 10 Is de tekening gemaakt **vóór** of **na** 1917? Verklaar je antwoord.

Doe het zo:

De tekening is gemaakt ... (kies uit: vóór / na) 1917, omdat ... (geef verklaring).

Door de tijd heen

Gebruik bron 8.

- 1p 11 Welke kaart hoort bij de Eerste Wereldoorlog?

A kaart 1

B kaart 2

C kaart 3

D kaart 4

Het Interbellum (1918-1939)

- 1p 12 Elzas-Lotharingen was in 1918 een gebied in Duitsland dat grensde aan Frankrijk. In 1919 kregen 200.000 Duitstalige inwoners in Elzas-Lotharingen het dwingende verzoek om het gebied te verlaten. Franstalige inwoners konden gewoon in het gebied blijven wonen.

→ Geef een reden waarom de Duitstalige inwoners het verzoek kregen om het gebied te verlaten.

Gebruik bron 9.

- 1p 13 Dit soort briefjes werd in 1923 door heel Duitsland opgehangen. Naar aanleiding van welke gebeurtenis werd dit soort briefjes opgehangen?

A de bezetting van het Ruhrgebied

B de invoering van het Dawesplan

C de mislukte staatsgreep van Hitler

D de oprichting van de Weimar Republiek

- 1p 14 Vanaf 1933 was Duitsland een totalitaire staat. In totalitaire staten maken regeringen gebruik van propaganda. Ook in Duitsland maakte de regering gebruik van propaganda.
→ Geef een reden waarom in een totalitaire staat regeringen gebruikmaken van propaganda.

Gebruik bron 10.

- 2p 15 Een invulopdracht:
- 1 De rellen vonden plaats tijdens de ... (**bezetting / crisisjaren / Hongerwinter**).
  - 2 De maatregel waartegen werd geprotesteerd was een onderdeel van de ... (**aanpassingspolitiek / hervormingspolitiek / neutraliteitspolitiek**).
  - 3 Deze politiek werd uitgevoerd door de regering van ... (**Colijn / Kuyper / Mussert**).

→ Maak de zinnen kloppend door telkens de juiste keuze te maken.

Doe het zo:

zin 1: ... (kies uit: bezetting / crisisjaren / Hongerwinter)

zin 2: ... (kies uit: aanpassingspolitiek / hervormingspolitiek / neutraliteitspolitiek)

zin 3: ... (kies uit: Colijn / Kuyper / Mussert)

Gebruik bron 11.

- 2p 16 De bron past bij het stalinisme. Twee kenmerken van het stalinisme zijn propaganda en indoctrinatie. In de bron is nog een ander kenmerk van het stalinisme te herkennen.

→ Geef aan met een onderdeel van de bron welk **ander** kenmerk van het stalinisme in de bron te herkennen is.

Doe het zo:

Een ander kenmerk van het stalinisme is ... (noem een kenmerk).

Dat is te herkennen aan ... (noem een onderdeel van de bron).

- 2p 17 Hieronder staan zes beweringen over de economie van de Sovjet-Unie onder Stalin:
- 1 Bedrijven streefden ernaar om zoveel mogelijk winst te maken.
  - 2 Boeren werden gedwongen om samen te werken op grote boerderijen.
  - 3 De staat bepaalde hoeveel er geproduceerd moest worden.
  - 4 Grote bedrijven waren privébezit.
  - 5 Lonen en prijzen werden bepaald door de vrije markt.
  - 6 Stalin liet vijfjarenplannen opstellen.
- Welke **drie** beweringen over de economie van de Sovjet-Unie onder Stalin zijn juist? Schrijf alleen de nummers op.

Gebruik bron 12.

- 2p 18 De tekening laat zien dat Hitler probeert om aan andere landen een bepaald beeld van zichzelf over te brengen.
- Welk beeld probeert Hitler volgens de tekening van zichzelf over te brengen?
  - En waaruit blijkt dat het Hitler er volgens de tekening niet in slaagt om andere landen te overtuigen?

Doe het zo:

Het beeld dat Hitler probeert over te brengen: ...

Hitler slaagt er niet in om andere landen te overtuigen. Dat blijkt uit ... (gebruik de bron).

- 1p 19 In nazi-Duitsland werd een geheime politieorganisatie opgericht die als taak had binnenlandse staatsvijanden op te sporen.
- Noem de naam van deze organisatie.

Gebruik bron 13.

- 1p 20 De bron gaat over een gebeurtenis in de Duitse geschiedenis.
- Noem de naam waaronder die gebeurtenis bekend staat.

- 1p 21 In 1938 had de Nederlandse regering plannen om het leger te mobiliseren. Toen de uitkomst van de Conferentie van München bekend werd, besloot de Nederlandse regering om niet met de mobilisatie verder te gaan.
- Geef aan waarom de uitkomst van de Conferentie van München een reden was om niet verder te gaan met de mobilisatie.

Gebruik bron 14.

- 2p 22 Hieronder staan vier kenmerken van het nationaal-socialisme:
- a Führerprincipe
  - b Heim ins Reich
  - c rassenleer
  - d vervolging van politieke tegenstanders

→ Geef per kenmerk aan welke foto daarbij hoort.

Let op! Er blijft één foto over.

Doe het zo:

Bij kenmerk a hoort foto ... (vul nummer in).

(enzovoort tot en met kenmerk d)

De Tweede Wereldoorlog (1939-1945)

- 1p 23 Het Algemeen Nederlands Persbureau (ANP) was opgericht om nieuwsberichten te verspreiden. In 1940 nam de Duitse bezetter het bestuur van het ANP over en bepaalde dat alle Joodse ambtenaren moesten worden ontslagen. Tegenwoordig is dat ondenkbaar, omdat het ontslag in strijd is met artikel 1 van de Grondwet.

→ Geef een reden waarom het ontslag tegenwoordig in strijd is met artikel 1 uit de Grondwet.

Gebruik bron 15.

- 2p 24 Een invulopdracht:
- 1 Deze poster is gemaakt naar aanleiding van ... (**de aanval op Pearl Harbor / de slag bij Stalingrad / operatie Barbarossa**).
  - 2 De Verenigde Staten voegden zich na deze gebeurtenis bij het bondgenootschap van de ... (**As-mogendheden / Centralen / Geallieerden**).
  - 3 Het land waar volgens de poster wraak op genomen moest worden was ... (**de Sovjet-Unie / Duitsland / Japan**).
  - 4 De Amerikaanse overheid verspreidde dit soort posters om ... (**de Amerikaanse bevolking bang te maken / de vijand bang te maken / steun te krijgen voor de oorlog**).

→ Maak de zinnen kloppend door telkens de juiste keuze te maken.

Doe het zo:

zin 1: ... (kies uit: de aanval op Pearl Harbor / de slag bij Stalingrad / operatie Barbarossa)

zin 2: ... (kies uit: As-mogendheden / Centralen / Geallieerden)

zin 3: ... (kies uit: de Sovjet-Unie / Duitsland / Japan)

zin 4: ... (kies uit: de Amerikaanse bevolking bang te maken / de vijand bang te maken / steun te krijgen voor de oorlog)

- 1p 25 In 1942 richtte de Duitse bezetter het Nederlandse Arbeidsfront op, een nationaal-socialistische vakbond die in de plaats kwam van de andere vakbonden in Nederland. Aan het hoofd kwam een NSB'er te staan. Het oprichten van het Nederlands Arbeidsfront past bij een kenmerk van het nationaal-socialisme.

Welk kenmerk wordt bedoeld?

- A censuur
- B gelijkschakeling
- C militarisme
- D neutraliteit

- 2p 26 De Indonesische nationale vlag bestond al vóór de Tweede Wereldoorlog. Het gebruik van die vlag werd door het Nederlandse bestuur verboden. Alleen de Nederlandse vlag was toegestaan. Door een gebeurtenis in 1942 dachten veel Indonesiërs dat het gebruik van de vlag nu wel mogelijk was.
- Geef eerst een reden waarom door het Nederlandse bestuur het gebruik van een Indonesische nationale vlag werd verboden.
  - Noem daarna de gebeurtenis uit 1942 waardoor veel Indonesiërs dachten dat het gebruik van de vlag nu wel mogelijk was.

- 1p 27 In Nederland waren er tijdens de Duitse bezetting Joodse onderduikers. Vanaf 1942 doken ook veel niet-Joodse mannen onder, omdat zij geen gehoor wilden geven aan een maatregel van de Duitse bezetter.
- Welke maatregel wordt bedoeld?

- 1p 28 Een beschrijving:
In 1943 werd een man die 1500 gulden had gestolen door Nederlandse rechters veroordeeld tot een korte gevangenisstraf, zodat hij niet naar een Duits gevangenenkamp hoefde. Achteraf vertelden de Nederlandse rechters dat ze die beslissing hadden genomen, omdat ze de omstandigheden in het gevangenenkamp te slecht vonden. Na deze verklaring werden de rechters door de Duitse bezetter ontslagen.
- Uit het ontslag van de rechters bleek dat in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog een einde kwam aan de rechtsstaat.
Waarom bleek uit het ontslag dat er een einde kwam aan de rechtsstaat?
- A De rechterlijke macht werd niet gecontroleerd door de wetgevende macht.
  - B De veroordeelde man kreeg geen eerlijke straf.
  - C Een persoon werd ten onrechte vastgezet.
  - D Er was geen sprake van onafhankelijke rechtspraak.

Gebruik bron 16.

- 2p 29 Hieronder staan drie verschillende soorten houdingen van Nederlanders tijdens de Tweede Wereldoorlog:
- aanpassing
  - collaboratie
  - verzet
- Geef per houding aan welke herinnering daarbij past. **Let op!** Er blijft één herinnering over.

Doe het zo:

Aanpassing past bij herinnering ... (vul nummer in).

Collaboratie past bij herinnering ... (vul nummer in).

Verzet past bij herinnering ... (vul nummer in).

Gebruik bron 17.

- 1p 30 De bron gaat over een invasie tijdens de Tweede Wereldoorlog.
→ Noem de naam van deze invasie.
- 2p 31 Hieronder staan vijf gebeurtenissen die te maken hebben met Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog:
- 1 De Nederlandse regering en het Koninklijk Huis vluchten naar Groot-Brittannië.
  - 2 Duizenden personeelsleden van de Nederlandse Spoorwegen leggen het werk neer om operatie Market Garden te ondersteunen.
  - 3 In Amsterdam vinden de eerste razzia's van Nederland plaats.
  - 4 Nederlandse soldaten vechten mee in het Duitse leger tijdens de Slag bij Stalingrad.
  - 5 Vrouwen die een relatie hebben gehad met Duitse soldaten, worden in het openbaar vernederd door ze kaal te scheren.
- Zet de gebeurtenissen in de juiste volgorde, van vroeger naar later.
Doe het zo:
Eerst ..., dan ..., daarna ..., vervolgens ... en ten slotte ... (vul nummers in).

Europa en de wereld (1945-1989)

- 1p 32 In 1947 zette Nederland het leger in de kolonie Indonesië in om politieke belangen te verdedigen, maar ook om economische belangen te verdedigen.
→ Geef een voorbeeld van een economisch belang dat Nederland wilde verdedigen.
- 1p 33 Op de inzet van het Nederlandse leger in 1947 in Indonesië kwam veel internationale kritiek.
Van wie kwam die internationale kritiek voornamelijk?
- A van de EGKS en van de NAVO
  - B van de EGKS en van de Verenigde Naties
  - C van de Verenigde Naties en van de NAVO
  - D van de Verenigde Naties en van de Verenigde Staten
- 1p 34 In 1949 werd Indonesië door Nederland officieel erkend als onafhankelijk land en komt de macht in het land bij de Indonesische regering te liggen.
Welk begrip wordt in Nederland voor deze gebeurtenis gebruikt?
- A capitulatie
  - B democratisering
  - C politionele actie
  - D soevereiniteitsoverdracht

Gebruik bron 18.

- 2p 35 Het Marshallplan had naast een economisch doel ook een politiek doel. In de poster zijn beide doelen te herkennen.
→ Geef aan met behulp van de bron welk economisch doel en welk politiek doel in de poster te herkennen zijn.

Doe het zo:

economisch doel: ...

Het economische doel is te herkennen aan ... (noem een onderdeel van de bron).

politiek doel: ...

Het politieke doel is te herkennen aan ... (noem een onderdeel van de bron).

- 2p 36 In de jaren 50 vond de opkomst van de televisie plaats. De leiders van de confessionele zuilen zagen de televisie eerst als een bedreiging voor de verzuiling. Uiteindelijk besloten de leiders toch om zelf televisie-uitzendingen te laten maken.

→ Leg uit waarom de leiders van de confessionele zuilen van gedachten zijn veranderd.

Doe dit door:

- eerst een reden te geven waarom de leiders van de confessionele zuilen dachten dat de televisie een bedreiging was voor de verzuiling
- en daarna een verklaring te geven waarom de leiders toch besloten om zelf televisie-uitzendingen te laten maken.

Gebruik bron 19.

- 2p 37 Uit de bron blijkt dat hulp werd verwacht uit het Westen. Die hulp is niet gekomen.

→ Leg uit waarom er geen hulp uit het Westen is gekomen.

Doe dit door:

- eerst aan te geven over welke gebeurtenis de herinneringen gaan
- en daarna een **politieke** verklaring te geven waarom er geen hulp uit het Westen is gekomen.

- 1p 38 In 1963 werd een directe communicatielijn aangelegd tussen de leider van de Sovjet-Unie en de president van de Verenigde Staten. De aanleiding voor de aanleg was een gebeurtenis die het jaar daarvoor had plaatsgevonden. Door die gebeurtenis was bijna een kernoorlog uitgebroken.

Welke gebeurtenis was de aanleiding voor de aanleg van de directe communicatielijn?

- A de Blokkade van Berlijn
- B de Cubacrisis
- C de Praagse Lente
- D de stichting van de DDR

Gebruik bron 20.

- 2p 39 In de twintigste eeuw was er sprake van een Eerste en een Tweede Feministische Golf.
- Geef eerst een reden waarom de oproep op de poster mogelijk werd gemaakt dankzij de **Eerste** Feministische Golf.
  - Geef daarna een reden waarom de poster past bij de doelen van de **Tweede** Feministische Golf.

Doe het zo:

De oproep op de poster is mogelijk gemaakt dankzij de Eerste Feministische Golf, omdat ... (geef een reden).

De poster past bij de doelen van de Tweede Feministische Golf, omdat ... (geef een reden).

Gebruik bron 21.

- 2p 40 Hieronder staan zes begrippen die te maken hebben met de Koude Oorlog:
- 1 Blokkade van Berlijn
  - 2 containment
  - 3 Glasnost
  - 4 IJzeren Gordijn
  - 5 Perestrojka
  - 6 wapenwedloop
- Welke **drie** begrippen zijn te herkennen in de bron? Schrijf alleen de nummers op.

De nieuwe wereldorde (vanaf 1990)

- 1p 41 De overheid ging in de jaren 90 regelmatig in overleg met de vakbonden en werkgevers over het beperken van het stijgen van de lonen. Welk begrip past bij deze manier van overleggen?
- A individualisering
  - B poldermodel
  - C secularisatie
  - D verzorgingsstaat

Gebruik bron 22.

- 1p 42 Wat is de naam van het Nederlandse staatshoofd dat deze troonrede heeft uitgesproken?

Gebruik bron 23.

- 1p 43 Over welke gebeurtenis gaat de herinnering?

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Door de tijd heen

Gebruik bron 24.

2p 44 Zet de fragmenten in de juiste volgorde, van vroeger naar later.

Doe het zo:

Eerst ... , dan ... , daarna ... , vervolgens ... en ten slotte ... (vul nummers in).

Gebruik bron 25.

2p 45 Hieronder staan vier periodes:

a 1919-1939

b 1940-1945

c 1946-1991

d 1992-2020

→ Geef per poster aan welke periode daarbij hoort.

Let op! Een periode mag meer dan één keer worden gebruikt.

Doe het zo:

Poster 1 hoort bij periode ... (vul letter in).

(enzovoort tot en met poster 4)

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift.